

Beslenme ve diyetetik eğitimi

Prof. Dr. Türkan Kutluay Merdol

1967 yılında Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünden mezun oldu. 1974'de doktora derecesini aldı. 1979 da Doçent, 1988 profesör oldu. 36 yılın Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünde, 2 yıl Libya Al-Fateh Üniversitesi'nde, 4 yıl İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsünde görev yapmıştır. Türkiye Diyetisyenler Derneği Onur Kurulu üyesi ve 1972 yılında yayınına başlayan Beslenme ve Diyet Dergisinin yardımcı editörüdür. Yıllarca Avrupa Diyetetik Dernekleri Federasyonu (EFAD) ve Uluslararası Diyetetik Dernekleri Federasyonu (ICDA)'nın Türkiye Temsilciliğini yapmıştır. Halen Okan Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölüm Başkanı olarak görev yapmakta olan Dr. Merdol evlidir ve bir çocuk annesidir.

Beslenme ve diyetetik; besinlerin içerdiği makro ve mikro besin öğeleri yanında biyoaktif tüm maddelerin yapılarını, onların vücutta sindirim, emilim ve metabolik süreçlerini, bu öğelerin yetmezliğinde ortaya çıkan hastalık durumlarını, enfeksiyon ve dejeneratif hastalıklar başta olmak üzere oluşumlarında ve tedavilerinde beslenmenin önemli olduğu pek çok hastalıkta uygulanması gereken diyet programlarının esaslarını, bebeğin anne karnından itibaren, bebeklik, çocukluk, ergenlik dönemlerinde yaşanan beslenme sorunlarını ve izlenmesi gereken beslenme programlarını, sağlık kurumları ve okullar başta olmak üzere toplu beslenme yapılan kurumlarda yiyecek içecek servisinin ekonomik, hijyenik ve hizmet alan kişilerin yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmelerini sağlamak üzere sistematik olarak yapılması gerekenleri, toplumun beslenme sorunlarının belirlenmesi ve toplumun beslenme yönünden bilinçlendirilmesi gibi pek çok konuyu irdeleyen ve araştıran bilim alanlarıdır.

İnsan sağlığının korunmasında beslenmenin önemi ilk çağlardan beri bilinen bir olgudur. M.Ö. 2500 yıllarında Babil'de bulunan taş tabletlerde hastalıklarda beslenmede yapılacak uygulamalara ilişkin bilgiler bulunmaktadır. M.Ö. 1600 -1500 tarihlerini yansıtan bilgilerin yer aldığı Edwin Smith ve Ebers Papiruslarında sağlık için bitki ya da hayvan organlarından elde edilen yaklaşık 600 tarifin yer aldığı bildirilmektedir. Bu tarifelerde sıklıkla kullanılan ürünler; kekik, ceviz yaprağı ve yağı, zeytin yaprağı ve yağı, sarımsak, hardal, susam yağı, nane, yosun, defne yaprağı, üzüm, sirke, bal, karaciğer, beyin, kemik suyu gibi bitkisel ve hay-

vansal kaynaklı ürünlerdir. M.Ö. 460-377 yıllarında yaşayan ve tıbbın babası olarak bilinen Hipokrat, hastaların tedavisinde istirahat yanında beslenmede yapılacak düzenlemelerin ne kadar önemli olduğunu "*Besinle tedavi edebileceğiniz hallerde ilaç tavsiye etmeyiniz*" sözüyle açıklamıştır. Hipokrat'ın tedavide besin karışımları deneğini ve ilk önemli karışımının bal, sirke ve karabiber olduğu bilinmektedir. Bu uygulamalar, besinlerin içindeki etken maddelerin izolasyonuna kadar sürmüş, daha sonra kimya ve biyokimya alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak pek çok hastalığın gelişiminde ve tedavinin etkinliğinde diyetin önemli rolü olduğu pek çok araştırma ile kanıtlanmıştır. Ancak hastaya uygun diyetler 20. yüzyıl sonuna kadar doktor tarafından belirlenmiş ve diyet hemşireleri aracılığı ile hastaya ulaştırılmaya çalışılmıştır. Doktor ve hemşirelerin hastanın tedavi sürecinde işlerinin yoğunluğu, diyetin doktor ve hemşire dışında başka bir sağlık personeli tarafından kontrole alınması zorunluluğunu doğurduğundan konu ilk kez 1870'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde gündeme getirilmiştir. Amerikan Tıp Derneği 1877 yılında kendisine bağlı bir Diyetetik Komitesi oluşturmuş ve komitenin başına o sıralar bir yemek öğretmeni olarak görev yapan fakat tarifeleri daima besinlerin sağlıklı ilişkilerini göz önüne alarak hazırlatmasıyla ünlü Sarah Tyson Rorer'i getirmiştir. Mrs. Rorer aynı yıl Diyetetik Gazete adı ile bir yayına başlamış, gazete çok ilgi görmüş ve kendisine her gün yüzlerce; "su şişmanlatır mı", "sıcaklarda et mi, sebze mi yemeli" gibi sorularla dolu mektuplar gelmeye başlamıştır. 1880'de 3 doktor Mrs Rorer'a kurumlarında bir diyet mutfağı açmasını önermişler ve o tarihten sonra hastanelerde diyet mutfağı

yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden sonra diyet alanında çalışacak kişi gereksinimi ağırlık kazanmış ve 1899 yılında *diyetisyen* unvanıyla yeni bir meslek tanımı yapılmıştır.

Beslenme alanındaki gelişmeler bu tarihten sonra hız kazanmış ve diyetisyen tanımının yapılmasından 6 yıl sonra (1904) vitaminler kimyasal olarak tanımlanabilmiştir. Daha sonra besinlerin bileşimleri ve besin öğelerinin vücuttaki fonksiyonları üzerine çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Bu durum, tıpta tedaviden çok korunmanın önemli olduğu konusundaki görüşlere ağırlık kazandırmaya başlamış ve koruyucu hekimlik daha da önemli olmuştur. Bu durumda diyetetik alanı daha fazla ilgi çekmeye başlamış ve sadece hastalıkta nasıl bir diyet uygulanacağı değil, sağlığın korunması için neler yenilmesi gerektiği üzerinde de çalışmalar yapılmaya ve rehberler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu arada tıp fakültelerinde beslenme dersleri de müfredatta yer almaya başlamıştır. Amerika'da tıp fakültelerinde bu dersi ilk açan yer John Hopkins Üniversitesi'dir. 1903'de üniversite bünyesinde 3 aylık diyetetik kursları yapılmaya başlanmıştır. Bu kurslara kabul edilmek için temel bilimlerin birinden mezun olmak ve 25 yaşın üzerinde olmak koşulu getirilmiştir. Bu kurslardan geçenlere diyetisyen denmeye başlanmıştır. Diyetisyenlerin o tarihlerde bir örgütleri yoktur, fakat 1909 yılında kurulan Ev Ekonomistleri Derneğine üye olarak iletişimlerini sağlamaya çalışmışlardır.

Bu tarihlerden sonra yaşanan Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de 2 milyon 500 bin erkek askere alınmak için sağlık kontrolünden geçirilirken bunların % 41'inde beslenme bozukluğu olduğu saptanmış ve askere alınmaları uygun

görülmemiştir. 1917'de ABD'nin savaşa girmesiyle besinleri satın alma, saklama ve servisinde dikkat edilecek noktaları öğretecek, askerlerin besin ihtiyaçlarını ve yemeleri gerekli miktarı tayin edecek, hasta ve yaralıların beslenmesini planlayacak kişi ihtiyacı ortaya çıkınca orduya diyetetik formasyonu olan 356 kişi alınmıştır. O yıl Ev Ekonomistleri Derneği savaş nedeniyle yıllık toplantılarını iptal edince Lenna Cooper ve Lulu Graves isimli iki diyetisyen "şimdi diyetisyenlerin bilgilendirilmeye daha çok ihtiyaçları var" diyerek tüm diyetisyenleri davet ettikleri bir konferans düzenlemişlerdir. Bu konferansa 98 kişi katılmış ve toplantıda alınan Diyetisyenler Derneği kurulması kararı ile 1917'de Amerikan Diyetetik Derneği (ADA) adı ile dünyada ilk olan diyetisyenler derneğini kurmuşlardır. ADA, ilk toplantısını 1918 yılında yapmış ve o yıl ihtiyaç nedeniyle diyetetik hizmetlerini 4 alana ayırmışlardır. Bu 4 alan şu şekildedir:

- 1) Tedavici diyetisyen (Kliniklerde hastaların ihtiyaçlarına uygun beslenme programları geliştirir, bunların uygulanmasını ve raporlanmasını sağlar)
- 2) Yönetici diyetisyen (Toplu beslenme yapılan kurumlarda yiyecek içecek servisini, çalışan personeli eğiterek, fiyat kontrolünü ve servisin hijyenik olmasını sağlayarak yönetir)
- 3) Toplum sağlığı diyetisyeni (Sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı merkezleri, bakanlık vb. yerlerde görev alarak, bireylere ve gruplara hastalıkları önlemek ve yaşam kalitesini yükseltmek amacı ile geliştirilmiş beslenme uygulamaları için danışmanlıklar yapar)
- 4) Eğitici-danışman diyetisyen (Bir sağlık kurumunda ya da kendi ofisinde kişilere durumlarını değerlendirerek önerilerde bulunur. Çoğunlukla eğitim kurumlarında, sağlık kurumlarında ve spor takımları ile çalışırlar).⁽¹⁾

Amerika'da yaşanan bu gelişmeler, diğer ülkelere de yansımış ve pek çok ülkede üniversitelerde beslenme ve diyetetik alanında eğitim veren bölümler açılmaya başlamıştır. 1922 yılında İsveçli diyetisyenler, 1923 yılında da Danimarkalı diyetisyenler derneklerini kurmayı başarmışlardır. Bu arada (1922) ABD'de diyetisyenlik eğitimi dört yıla çıkarılmış ve ADA 1925 yılında "Journal of American Dietetic Association" adlı bir dergi yayımlamaya başlamıştır. Beslenme ve diyetetik eğitimi başlatan Japonya'da da diyetisyenler 1926 yılında derneklerini kurarak faaliyetlerine başlamışlardır.

Diyetisyenler, mesleğe başladıklarında ağırlıklı olarak hastanelerde görev almışlar daha sonra (1930'larda) ana ve çocuk sağlığı merkezlerinde de çalışmaya başlamışlardır. Önceleri kadınların icra ettiği bu mesleğe erkekler de katılmaya başlamış ve ADA ilk erkek üyesini 1930 yılında kayda geçirmiştir.

Sonraki yıllarda, çalışma yaşamındaki kişilerin sayısının artışı ve kadınların da çalışma yaşamına başlaması, ev dışında yemek yemeyi gündeme getirince *yönetici diyetisyen* olarak tanımlanan kurum diyetisyenliği ağırlık kazanmaya ve yemek servisi veren kurumlar diyetisyen istihdam etmeye başlamışlardır. Bu gelişmelerin ardından 1938'de II. Dünya Savaşı patlak verince diyetisyenliğin önemi yine gündeme gelmiş ve 1939 yılında orduya 1300 diyetisyen çağırılmıştır. Hastanelerde uygulamaların daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak amacıyla 1942'de hastanelerde beslenme ve diyetetik şeflikleri ile yönetim organizasyonları yapılmaya ve *tedavici diyetisyen* tanımı da etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. ABD ordusu bünyesine diyetisyen olarak onlara yüzbaşı, binbaşı gibi unvanlar kazandırmışlardır. Daha sonra ordu kendi akademilerinde diyetisyen eğitimi de üstlenmiş ve ihtiyaçları olan diyetisyenleri kendileri yetiştirmeye başlamışlardır. Bu arada Kanada (1933), İngiltere (1936), Hollanda (1941), İsviçre (1942), Yeni Zelanda (1943), Norveç (1948), Fransa (1954), Avusturya (1955), Almanya (1957), İrlanda (1960) gibi ülkeler de derneklerini kurarak faaliyetlerine başlamışlardır.⁽²⁾

Tüm bu gelişmeler yaşanırken kalp hastalıkları ile beslenme arasındaki ilişkiler üzerinde yapılan araştırmaların yoğunlaşmasıyla üniversitelerde diyetisyen yetiştirmek amacıyla açılan beslenme ve diyetetik bölümleri sayıca artmaya başlamış ve 1961'de ILO (International Labor Organisation) 0.69 kodu ile meslek tanımını yönetmeliğine geçirmiştir. Mesleğin yaygınlaşması, meslekte yeni düzenlemelerin de yapılmasını zorunlu kılınca ADA 1969'da diyetisyen olarak çalışılabilmesi için RD (registered dietitian) koşulunu getirmiştir. RD olabilmek için ADA'nın ACEND (Accreditation Council for Education in Nutrition and Dietetics) konseyinden onay almış bir eğitim kurumundan mezun olmak, yine ACEND onaylı bir kurumda 6-12 aylık staj süresini tamamlamak, ADA'nın CDR (Commission on Dietetic Registration) komisyonunun hazırladığı ulusal çapta uygulanan bir sınavda başarı göstermek ve CPD (Continuing Professional Development) kredisi toplamak (en az 75 saat) gerekmektedir. ADA bu amaçla, 1977 yılından itibaren yoğun bir şekilde hizmet içi eğitim seminerleri düzenlemeye başlamıştır. 1984 yılında ADA'nın 51 bin üyesi varken bugün (2012 yılı itibarıyla) bu sayı 72 bine ulaşmış durumdadır⁽¹⁾. Amerikan Diyetisyenler Derneği 2012 yılında adını Academy of Nutrition and Dietetics (AND) olarak değiştirmiştir. Amerikan nüfusuna göre (314 milyon), sadece akademiye üye olanları dikkate alarak yapılan hesaplamada, diyetisyen başına 4361 kişi düştüğü görülür. Bu değer Türkiye için bugün yaklaşık 27 bin dolayındadır. ABD'de 2008 yılında alınan bir kararla 13 Mart, Registered Dietitian Day (Kayıtlı Diyetisyenler Günü) olarak

kutlanmaya başlanmıştır. 2013 yılında bu kutlamalar tüm Mart ayında düzenlenen etkinliklerle gerçekleştirilmiştir.

Diyetisyenlik mesleğindeki gelişmeye paralel olarak diyetisyenlerin çalışma alanları da oldukça fazlalaşmıştır. Filipinli meslektaşımız Orbeta'nın söylediği gibi "*Nerede besin varsa orada diyetisyen için bir altın kâse vardır*".⁽³⁾ Beslenme alanındaki gelişmelere bağlı olarak diyetisyen eğitimi almayan kişiler kendilerini Nutritionist (Türkçede henüz karşılığı yok) olarak adlandırmaya başlamışlardır. Çalışma alanları diyetisyenlerin çalışma alanları ile zaman zaman çakıştığı için, diyetisyenler çalışma alanlarına bağlı olarak kendilerini diyetisyen ya da diyetisyen/nutritionist olarak tanımlayabilmektedirler. Ancak nutritionist olduğunu ileri süren kişi, kendisini diyetisyen olarak tanımlayamamaktadır. Bu durumu AND şu sözlerle anlatmaktadır: "*Tüm kayıtlı diyetisyenler nütrisyonisttir ancak tüm nütrisyonistler kayıtlı diyetisyen değildir*". Bu nedenle pek çok görev alanında kullanılan unvan, hem diyetisyen hem de nütrisyonist olarak ifade edilebilmektedir. Tablo 1'de diyetisyenlerin Amerika'da görev alabileceği alanlar ve kullanılan unvanlar gösterilmiştir. İkinci sütunda unvanların Türkiye'de kullanılan karşılıkları gösterilmiştir. Kullanılan bu unvanlar için özel sertifika gerekmemekte ancak bu konularda hem Amerika'da hem de Türkiye'de sıklıkla sertifika veren kuruluşlar ya da kurslar düzenlenmektedir.

Beslenme ve diyetetik eğitimi, pek çok ülkede 4 yıllık bir eğitimle yürütülmektedir. Avrupa'da İngiltere başta olmak üzere bu eğitimin süresi, pek çok diğer meslek için olduğu gibi, lise eğitiminin dört yıl olması nedeniyle üç yıldır. Beslenme ve diyetetik bölümlerinde verilmekte olan eğitim ve öğretim programlarının birinci aşaması, diyetetik uygulamalarına esas olan kimya, biyokimya, fizyoloji, anatomi gibi temel ve sağlık bilimleri derslerini içermektedir. İkinci aşamada dersler, doğrudan uygulama alanıyla ilgilidir. Öğrenciler beslenme ilkeleri, besin kimyası, besin biyokimyası, ana-çocuk beslenmesi, hastalıklarda beslenme, toplum sağlığında beslenme, toplu beslenme sistemleri yönetimi gibi derslerde teorik yanında laboratuvar destekli eğitimler almaktadır. Son aşamada, koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin sahada gözlem ve deneyimini kazanmak üzere yapılan staj çalışması yer almaktadır. Bu eğitim programı ile öğrenci diyetisyenlik mesleği için gerekli ilke, kavram, bilgi ve becerileri kazanıp geliştirmektedir. Diyetisyen unvanı ile mezun olan öğrenciler, beslenme ve diyetetik alanlarında bilim uzmanlığı ve doktora programları ile eğitimlerine devam edebilirler.

Türkiye'deki durum

Türkiye'de diyetisyenlik eğitimi 1962 yılında Hacettepe Üniversitesinde Prof. Dr.

İhsan Doğramacı tarafından başlatılmıştır. Önceleri diyetetik adı ile açılan program, 1963'te beslenme ve diyetetik olarak değiştirilmiştir. İlk mezunlarını 1966'da veren bölümde, ilk beş yıl sırasıyla 10, 13, 11, 4 ve 11 olmak üzere toplam 48 gibi çok az sayıda öğrenci eğitim almıştır. Daha sonra kontenjanın 60'lara yükseltilmesiyle bugün, Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünden mezun öğrenci sayısı 2200'ü aşmış durumdadır. Bu mezunların yaklaşık 170'i bilim uzmanlığı ve yaklaşık 75'i de doktora derecelerini almışlardır. 36 yıl tek başına eğitimini sürdüren Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünden sonra aynı program ile diğer bir bölüm 1998 yılında Erciyes Üniversitesi'nde, 1999'da da Başkent Üniversitesi'nde açılmıştır. Uzun bir aradan sonra başka üniversitelerde de beslenme ve diyetetik bölümleri açılmaya ve diyetisyen yetiştirilmeye başlanmıştır (2007-2008 Yeditepe, Haliç ve Yakın Doğu Üniversiteleri), 2008-2009 Bilim Üniversitesi vb.). Daha sonra büyük bir hızla artan bölüm sayısının 2013 yılında 45'i aştığı görülmektedir.

Hacettepe'de eğitim başladıktan sonra diyet mutfağı ve çocuklar için özel mama mutfağı da açılmış ve ilk öğrenciler bölümde laboratuvarlar gelişene kadar ilk uygulamalarını bu mutfaklarda yapmışlardır. Esasında diyet mutfağı daha önce İstanbul'da Prof. Müfide Küley tarafından çok önceleri açılmış ve hastalara özel diyetler hazırlama uygulamalarına başlanmıştır. Bu mutfaktaki uygulamalar hemşirelerin denetiminde yürütülüyordu. Bugün hala her sağlık kurumunda görevli bir diyetisyen bulunmaması nedeniyle diyet mutfakları istenen düzeylere gilememiş, özel diyet hazırlanmasından çok, hazır özel karışımlar kullanılması yaygınlaşmaya başlamıştır.

Ben, Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünün ikinci yıl mezunlarındım. Öğrenci olduğum yıllarda çevremizde mesleğimizin ne olduğunu anlatmakta zorluk çekerdik. Bu nedenle mezun olur olmaz örgütlenmemiz gerektiğine karar vererek dernek kurma faaliyetlerine öncülük ettim. Dernek kurmak için bir tüzük hazırlamak gerekiyordu. Benzer bir tüzük bularak işe başlayabiliriz diye düşünerek Hemşirelik Derneği tüzüğü üzerinde mesleğimize uygun düzeltmeler yaparak "Diyetisyenler Derneği Tüzüğü"nü hazırladık. İlk mezunlar, görgü ve bilgi edinmek üzere Amerika'ya gönderilmişti. Biz bir avuç arkadaş gerekli işlemleri tamamlayarak 1969 yılında "Türkiye Diyetisyenler Derneği (TDD)" adı ile derneğimizi kurduk (Kurucu üyeler: Türkan Kutluay Merdol, Güneş Soysal, Ufuk Güneşli, Şenda Tunca, Sevinç Yücecen). Derneğimizin kuruluşu, pek çok Avrupa ve Asya ülkesinden daha erken bir tarihte gerçekleştirilmiştir. Burada önemli bir konuyu belirtmekte yarar vardır: Hacettepe Üniversitesi'nin

kurucusu Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Hacettepe'de çok büyük bir kütüphaneyi de hemen devreye sokmuştu. Kütüphanede bizim eğitim gördüğümüz yıllarda ADA Dergisi (JADA) de bulunuyordu. Biz gelişmeleri bu dergi aracılığı ile çok yakından izlediğimiz için derneğimizi hızlı bir şekilde kurmamızda bu yayının çok önemli bir etkisi oldu. Türkiye'de pek çok başka dernek, öğrencilerin mezu niyetlerinden çok sonra kurulabilmiştir. Dernek tüzüğümüzde belirttiğimiz pek çok faaliyeti, kuruluşumuz kadar hızlı bir şekilde gerçekleştirmeye başladık ve biz de mesleğin tanıtımında önemli bir yer tutacağına inanarak 1972 yılında Beslenme ve Diyet adı ile TDD Dergisini yayımlamaya başladık (İlk Yayın Kurulu: Türkan Kutluay Merdol, Gülden Köksal, Sevil Yeğinoğlu, Vahide Özbayer, Merih Beygo. Editör: Ayşe Baysal). Derneğin yıllar içinde sağladığı bağışlar nedeniyle dergi yayını hala başarı ile sürdürülmekte ve derneğe ait bir ofisimiz bulunmaktadır. Derginin yayınının ve dernek faaliyetlerinin sürdürülmesinde kıymetli hocamız Prof. Dr. Ayşe Baysal'ın çok büyük emeği vardır. Mahatma Gandhi, yanında çalıştıracağı kişilerde en az iki yıl gönüllü hizmet etme koşulu aramış. Dernek çalışmaları gönüllülükle yürütülen önemli çalışmalardır. Bir oluşumu kurmak önemlidir ancak bu oluşumun faaliyetlerini sürdürmek çok daha önemlidir. Öncü kurucu olarak, derneğin faaliyetlerini özverili ile sürdüren meslektaşlarıma ve son üç yılda dernek faaliyetlerine özel bir ivme kazandıran değerli meslektaşım ve sevgili öğrencim Ayhan Dağ ve ekibine ve değerli hocamız Prof. Dr. Ayşe Baysal'a bu satırlar aracılığı ile teşekkürü bir borç biliyorum.

Meslekte yaşam boyu eğitimin önemi nedeniyle mezun olan meslektaşlarımızın hizmet içi eğitimlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla 1989 yılında "hizmet içi eğitim seminerlerimizi" başlattık. Türkiye Diyetisyenler Derneği'nde görev yapan pek çok meslektaşımızın ve Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü öğretim üyeleri başta olmak üzere çeşitli üniversitelerde görev yapan değerli meslektaşlarımızın bu eğitimlerde büyük emeği vardır. Bu seminerler, başladığı yıldan bu güne yılda en az iki kere olmak üzere aralıksız ve başarı ile sürmektedir. Türkiye Diyetisyenler Derneği olarak 1998 yılından beri 6 Haziran, Diyetisyenler Günü olarak kutlanmaktadır. Bu kutlamalarda meslekte 20, 30 ve 40 yıllarını dolduran meslektaşlarımıza hizmet plaketleri verilmektedir. ADA'nın diyetisyenler günü kutlamasına 2008 yılında başladığı dikkate alınırsa TDD'nin bu anlamda bir öncülük yaptığı söylenebilir. İngiltere Diyetisyenler Derneği'nin üye sayısı 6 bin 500'dür ve ofisinde hepsi maaşlı görevli 25 kişi çalışmaktadır. Henüz 2 bin dolayında üyesi bulunan TDD ofisinde ise maaşlı-görevli sadece bir kişi çalışmaktadır. Bu da TDD'nin özverili çalışmalarının önemli bir göstergesidir.

Uluslararası meslek örgütlerimiz

Diyetisyenler, ülkelerarası işbirliğini ve bilgi alışverişini sağlamak amacı ile 1950 yılında Uluslararası Diyetetik Dernekleri Komitesi (ICDA-International Committee of Dietetic Associations) adı ile bir komite kurmuşlardır. Bu komite, 1952 yılından başlayarak 4 yılda bir uluslararası kongreler düzenlemektedir. Türkiye bu kongrelere ilk kez, 1972 yılında Hannover'de gerçekleştirilen VI. Kongreye "Türkiye'de beslenme" konulu bir tebliğle (Türkan Kutluay Merdol) katılmıştır. O yıl bu toplantıya Gülden Köksal ve Suna Başkan da katılmışlardır. Türkiye Diyetisyenler Derneği'nin ICDA'ye üyeliği 2000 yılında başarılabildiği. ICDA, 2002 yılında adını Uluslararası Diyetetik Dernekleri Konfederasyonu olarak değiştirmiştir. Bilindiği gibi diyetetik dernekleri dışında her ülkede beslenme ile uğraşan uzmanların üye oldukları Beslenme Dernekleri (Society of Nutrition) de bulunmaktadır. Bu dernekler de 1948 yılında IUNS (International Union for Nutrition Societies-Uluslararası Beslenme Dernekleri Birliği) adı ile bir çatı altında birleşmişler ve 1952 yılında uluslararası kongrelerini düzenlemeye başlamışlardır. ICDA, 1978 yılında bu birliğe tüm dünya diyetetik dernekleri adına üye olarak bu iletişim ağı içinde etkin roller üstlenmeye başlamıştır. ICDA diyetetik eğitim ve uygulamaları ile dünya çapında araştırmalar yapmakta ve bunu zaman zaman sitesinde (www.internationaldietetics.org) yayımlamaktadır. Amerika Avrupa, Asya ve Afrika diyetisyenlik eğitim ve uygulamaları ile ilgili bilgi ve gelişmelerin yer aldığı bu yayınlara, Türkiye Diyetisyenler Derneği Dış İlişkiler Komitesi aracılığı ile ICDA'den gönderilen tüm anketleri cevaplandırılarak verdiği katkıları aksatmadan sürdürülmektedir. ICD'ye üye dernekler; Almanya, Amerika, Avustralya, Avusturya, Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Filipinler, Finlandiya, Güney Afrika, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Karayipler, Kore, Malezya, Norveç, Slovenya, Şili, Türkiye, Yunanistan, Yeni Zelanda, Arjantin, El Salvador, Endonezya, Hong Kong, Kıbrıs Rum Kesimi, Lüksemburg, Macaristan, Meksika, Nijerya, Pakistan, Singapur ve Tayvan'dır.

Avrupa'daki diyetetik dernekleri de bir federasyon şeklinde bir araya gelmelerinin uygun olacağı görüşü ile 1978 yılında Danimarka'da EFAD'ı (European Federation of Associations of Dietitians-Avrupa Diyetetik Dernekleri Federasyonu) kurmuşlardır (4). Türkiye Diyetisyenler Derneği, EFAD'a 1994 yılında üye olmuştur. EFAD her yıl bir ülkede delege toplantısı düzenlemektedir. Türkiye Diyetisyenler Derneği EFAD'a ilk delegeyi (Prof. Dr. Muazzez Garibağaoğlu) 1994 yılında göndermiştir. Bu delege, harcamalarının yarısından fazlasını kendi cebinden yapmıştır ve delege toplantılarına katılı-

Tablo 1: Diyetisyenlerin çalışma alanları, verilen unvan ve çalışma yerleri

Alan	Unvan		Çalışma Yeri
	Amerika	Türkiye	
Klinik Beslenme	Clinical Dietitian	Klinik Diyetisyeni	Hastaneler
Toplum Beslenmesi	Community Dietitian	Toplum Sağlığı Diyetisyeni	Ana-Çocuk Sağlığı Merkezleri, Bakanlıklar
Yiyecek İçecek Servisi	Administrative Dietitian	Yönetici Diyetisyen	Tüm Toplu Beslenme Yapılan Kurumlar
Diyabet	Diabetes Dietitian	Diyabet Diyetisyeni	Klinikler, Poliklinikler, Diyabet Kampları
Kardiyoloji	Cardiology Dietitian	Kardiyoloji Diyetisyeni*	Kardiyoloji Klinikleri
Renal Hastalıklar	Renal Dietitian	Renal Diyetisyen	Diyaliz Üniteleri
Bariatrik Cerrahi	Bariatric Dietitian	Bariatric Diyetisyeni*	Bariatrik Cerrahi Klinikleri
Kanser	Cancer Dietitian	Kanser Diyetisyeni*	Kanser Klinikleri
Yaşlılık	Geriatric Dietitian	Yaşlılık Diyetisyeni*	Yaşlı Bakım Evleri, Merkezler
Obezite	Obesity Dietitian	Şişmanlık Diyetisyeni*	Klinikler, Poliklinikler, Özel Ofisler
Sporcular	Sport Dietitian	Sporcu Diyetisyeni	Spor Klüpleri, Spor Merkezleri
Pediyatri	Pediatric Dietitian	Pediyatri Diyetisyeni*	Pediyatri Klinikleri, Ana ve Çocuk Sağlığı Üniteleri
Enteral-Parenteral Beslenme	Enteral Parenteral Nutrition Support Dietitian	Enteral Parenteral Ünite Diyetisyeni*	Enteral Parenteral Üniteler, Bu uygulamalarda kullanılan ürünlerin satış danışmanlıkları
Metabolik Bozukluklar	Metabolic Disorder Dietitian	Metabolik Hastalıklar Diyetisyeni*	Metabolik Hastalık Takip Klinikleri, Metabolik Hastalık Dernekleri Uygulama Mutfakları
Yeme Bozuklukları	Eating Disorder Dietitian	Yeme Bozuklukları Diyetisyeni*	Yeme Bozuklukları Takip Klinikleri, Özel Ofisler
Beslenme Danışmanlığı	Nutrition Counselor	Beslenme Danışmanı*	Hastaneler, Her tür sağlık kuruluşu, Toplu Beslenme Yapılan Kurumlar, Özel Ofisler, Okullar, Medya
Prenatal Dönem Beslenmesi	Prenatal Dietitian	Prenatal Diyetisyen*	Gebelik Takibi Yapılan Sağlık Kurumları
Araştırma	Research Dietitian	Araştırma Diyetisyeni*	Üniversiteler, Araştırma Enstitüleri
Eğitim	Nutrition Educator	Beslenme Eğitici*	Okullar, Üniversiteler, Enstitüler
Medya	Media Dietitian	Medya Diyetisyeni*	TV, Radyo, Gazete vb.
Aile	WIC (Women, Infant, Child) Nutritionist	Aile Diyetisyeni***	Aile Hekimi Ofisleri (Türkiye'de henüz böyle bir uygulama yok)
Besin Endüstrisi	Industrial Dietitians	Besin Endüstrisi Diyetisyeni*	Besin Üretim Firmaları
İntegrative Beslenme**	Integrative Nutritionist	Diyete uyum sağlama diyetisyenliği***	Klinikler, Poliklinikler, Özel ofisler
Holistik Beslenme**	Holistik Nutritionist	Holistik (Bütüncül) Beslenme Uzmanı***	Poliklinikler, Özel Ofisler
Beslenme Koçluğu**	Nutrition Coaching	Beslenme Koçluğu*	Spor Merkezleri,

* Henüz kullanılmayan terimleri, muhtemel kullanım karşılıklarını anlatmaktadır. ** Yeni gelişen alanlar *** Türkiye'de henüz bu alanlarda çalışan bulunmamaktadır.

minı düzenli olarak sürdürmüş ve 1996 yılında delege toplantısının İstanbul'da yapılmasını sağlamıştır. EFAD kurulduğu yıldan sonra iki yılda bir eğitim forumları düzenlemekteydi (Daha sonra bu forumlara son verildi). Bu forumlara Türkiye olarak üç kez davetli konuşmacı (Türkan Kutluay Merdol, Gülden Pekcan, Tanju Besler) ve oturum başkanlıkları olarak (Türkan Kutluay Merdol, Ayşe Baysal) katılmıştır. EFAD 2006 yılında DIETS (Dietitians Improving the Education and Training Standards- Diyetisyen Eğitim ve Uygulama Standartlarını Geliştirme) adı ile bir proje başlattı. Proje başkanlığını Anne de Looy adlı İngiliz bir profesör diyetisyenin yaptığı bu projede Türkiye Diyetisyenler Derneği de yer almaktadır. Bir süre dissemination (haber yayımı) grup başkanlığını yürüttüğüm bu proje, öğretim elemanı ve diyetisyen değişim ziyaretleri ile Avrupalı diyetisyenlerin birbirleri ile iletişimlerini güçlendirerek

bilgi alışverişi yapmalarını ve özellikle diyetisyen eğitiminin önemli bir parçası olan staj uygulamalarında kaliteyi yükseltmeyi hedeflemektedir. Proje her üç ayda bir newsletter (bülten) yayımlanmaktadır. Bu bültenlere Türkiye'den de yazı göndererek katılım verilmektedir. EFAD diyetisyenlik için eğitim ve uygulama standartlarını gösteren bir benchmark (göstergeler) hazırlamıştır ve üye ülkelere bunu tercüme ederek dernek web sitelerine koymasını istemiştir. TDD'de bu konuda üzerine düşeni yapmış ve hem TDD sitesinde (www.tdd.org.tr) hem de EFAD sitesinde (www.efad.org) yayımlanmasını sağlamıştır. EFAD'a üye ülkeler; Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Macaristan, Polonya, Slovenya, İsveç, Portekiz'dir.

Asya ülkelerindeki diyetisyen dernekleri de Asian Federation of Dietetic Associations (AFDA) adı ile 1990 yılında kurdukları federasyon aracılığı ile iletişimlerini gerçekleştirmektedirler. Hong Kong, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland, Çin, Japonya gibi ülkelerin üye olduğu AFDA da ICDA gibi dört yılda bir kongre düzenlemektedir.⁽⁵⁾

Kaynaklar

- 1) *A new Look at the Profession of Dietetics, Report of the 1984 Study Commission on Dietetics, The American Dietetic Association, Chicago, 1985.*
- 2) Kutluay Merdol, T.: 30. Yılımda Dünya Diyetisyenliği, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 25:1:7-11, 1996.
- 3) Kutluay Merdol, T.: *Diyetisyenleri ve Beslenme Uzmanlarını 21. Yüzyıla Hazırlamak (Çev). Beslenme ve Diyet Dergisi*, 22:1: 15, 1993
- 4) *Education Programmes for Dietitians in the Memberstates of EFAD, Mimograf.*
- 5) www.internationaldietetics.org (Erişim tarihi: 31.05.2013)